

Əvvəli 1-ci səh.

Şərqi və Qərbi birləşdirən Orta dəhlizin inkişaf etdirilməsi - neft-qaz, nəqliyyat-logistika və fiber-optik kommunikasiyaların qurulması, dəhliz boyunca ölkələrin multimodal daşımaları üçün hüquqi, siyasi və texniki uzlaşmanın və harmonizasiyanın həyata keçirilməsi Prezident İlham Əliyevin dəqiq hesablamalarının, yorulmaz və məqsədönlü fəaliyyətinin nəticəsidir. Eyni zamanda Şimal-Cənub dəhlizində ölkəmizin həllədici həlqəyə çevrilməsi də Prezident İlham Əliyevin siyasi xarizması və cəzbediciliyi ilə bağlıdır. Nəticədə okeanlara çıxışı olmayan Azərbaycan Şimal-Cənub və Şərqi-Qərb dəhlizlərinin kəsişməsində bir neçə dəhliz modifikasiyası təqdim edir: Şimal-Qərb, Cənub-Qərb, Orta Asiya-Türkiyə, Avropa-Çin və s. 44 günlük müharibədən dərhal sonra irəli sürülmüş Zəngəzur dəhlizi təşəbbüsü və ona paralel İran üzərindən şaxələndirmə Prezident İlham Əliyevin siyasi fehmi və çoxgedişli kombinasiyaurmaq bacarığıdır. Əgər 44 günlük müharibədə cənab İlham Əliyev Müzəffər Ali Baş Komandan olaraq yüksək sərkərdəlik bacarığını ortaya qoymuşdusa, müharibədən dərhal sonra əldə edilmiş qələbənin möhkəmləndirilməsi üçün təcrübəli strateq olaraq bölgədə yeni geosiyasi və geoqitatisadi arxitekturanın dizaynı ilə məşğul olmuşdur.

Dünyadaki son hadiseler fonunda Orta dəhliz və Şimal-Cənub marşrutunun Azərbaycanda kəsişməsinin bir-birilə açıq rəqabət aparan böyük güclərin əməkdaşlığı üçün imkanlar yaratması özü bir para-doksdur. Azərbaycan nəinki fiziki infrastructuru ilə, həm də sivilizasiyalar, mədəniyyətlər və dinlərarası dialoq məkanı olmaqla qlobal səviyyədə sülh, əmin-amanlıq və davamlı inkişafı dəstəkləyir. Bir tərəfdən Avropanın enerji təhlükəsizliyində iştirakını gücləndirmək, digər tərəfdən isə Türkiyə, Rusiya və İranla birlikdə 3+3 formatında regional əməkdaşlıq platforması qurmaq, əksliklərin vəhdəti və ziddiyyətlərin çözümü baxımından unikal bir həlldir. Bjezinskinin təbirincə desək, "Böyük şahmat taxtası"nda Azərbaycanın düzgün mövqə tutması, maraqların toqquşması deyil, ahəngdarlığını təmin edən məkəna çevriləməsi ölkəmizin inkişafı üçün əsasdır. Məhz Azərbaycanın ətrafında qurulmuş belə bir münbit ekosistem müharibədən yenicə çıxan ölkənin qarşısında duran aşağıdakı əsas vəzifələrin həlli üçün vacibdir: Müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi, ərazicə Livana bərabər olan azad olunmuş torpaqlarımızda postkonflikt quruculuğu, şəhid ailələri və qazılər başda olmaqla sosial rifahın daha da yaxşılaşdırılması, iqtisadi artımın yüksək traektoriyaya keçirilməsi.

İqtisadi artımın yüksek trayektoriyası

Beynəlxalq Valyuta Fondu, Dünya Bankı, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı dünyada iqtisadi artımın yavaşılması barədə proqnozlar verdiyi halda, Azərbaycanda bu ilin ilk altı ayında iqtisadi artım sürətlənərək 6,2 faizə çatıb. Qeyd edək ki, Azərbaycanda iqtisadi artımın indiki səviyyəsi bu il üçün dünya üzrə orta artım proqnozunu iki dəfə üstləyir. Deməli, Azərbaycan dünya iqtisadiyyatında xüsusi çökisini artırır. Özü də Azərbaycanda iqtisadi artım daha çox innovasiya-yönümlü olub qeyri-neft sənayesi, nəqliyat və informasiya, habelə rabitə xidmətləri böyük rol ola bilər.

Azərbaycanda sənayeləşmə və rəqəm-sallaşma orta dünya göstəricisini iki-üç

Dördüncü sənaye inqilabının əhatə etdiyi bio, fiziki və rəqəmsal texnologiyaların tətbiqinin genişlənməsi, insan kapitalının güclənməsi, idarəetmənin səmərəliliyinin yüksəlməsi, eyni zamanda bu ilin ilk altı ayında qeyri neft-qaz sektorunda əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin 18,5 faiz artması iqtisadi artımı şərtləndirən amillərdir. Xüsusən də qeyri neft-qaz sahəsində əsas fondlara yatırılan sərmayənin fizi-

dünya ölkələri ilə müqayisədə Azərbaycanın xarici dövlət borcunun bu seviyyədə olması dövlətin borçlanma siyasətinin dayanıqlığından məlumat verir. Belə ki, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) ölkələrində ümumi borçlanma 2019-cu ildə ÜDM-nin 17 faizi teşkil edirdi, 2021-ci ildə bu rəqəm 30 faizə qədər yüksəlmişdir.

Digər tərəfdən cari ilin ilk altı ayində büdcədə 3806,7 milyon manat büt-

ki və mənəvi aşınmanı qarşılıması, əsas fondların verimliliyini yüksəldir ki, bu da iqtisadi artımın drayverinə çevrilir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında biziñes mühitinin əlverişliliyinin yüksəldilməsi və dövlət təşviqlərinin verilməsi siyasəti ölkəyə sərmaya cəlbini və sərmayaqoyuluşunun səmərəliliyini artırır.

Hazırda Azərbaycanda yeddi sənaye parkı - Sumqayıt, Bələsuvar, Mı-

PREZİDENT İLHAM ƏLİYEV - ZAMANI QABAQLAYAN LİDER

**Dünyadaki maliyyə təlatümləri
fonunda Azərbaycanda
maliyyə dayanıqlığı**

bilikli və sağlam insan da iqtisadiyyatın drayverinə çevirilir. Beləliklə, artan iqtisadiyyat və güclü insan kapitalı arasında müdrik çevrə yaranır, bu iki paradigmə bir-birinə qarşılıqlı təsir göstərir. Bu ilin ilk altı ayında hər nəfərə düşən ÜDM 5,9 faiz artdığı halda, əhalinin hər nəfərinə düşən nominal gəlirlər 19,4 faiz artıb. Hətta inflasiyanı da nəzərə alanda aydın görmək olur ki, əhalinin real gəlirləri iqtisadi artım tempini üstləyir. Deməli, iqtisadi artımın nəticələrindən insanların faydalananması getdikcə daha da çoxalır. Bunu nəticəsidir ki, 2018-2022-ci illərdə Manatın məzənnəsi ixracatçı, idxləç istehlakçı və dövlət büdcəsinin maraqları nəzərə alınmaqla elə həddədir ki, iqtisadi artım və sosial rifah təmin olunur. Hazırda qlobal valyuta bazarlarındakı hökm sürətin kəskin volatiliyyə rəğmən Azərbaycanın manatının məzənnəsi öz sabitliyini qoruyub saxlamaqdadır. Son 10 il ərzində inflasiya da iqtisadi fəallıq üçün məqbul seviyyədə (orta hesabla 5,3%) olmuşdur. Beləliklə, qlobal risklərin və qeyri-müəyyən yənliyin davam etdiyi bir dövrdə Azərbaycanın maliyyə sektorunu möhkəmləyinə qorumaqdə davam edir.

hər notosundan ki, 2018-2022-ci illərdə əməkhaqqının ÜDM-dəki payı 12,7 faizdən 17,1 faizə yüksəlib. Azərbaycan dövlətinin sosial məhiyyətini göstərən əsas amillərdən biri də odur ki, median əməkhaqqı orta əməkhaqqından, minimum əməkhaqqı isə median əməkhaqqından qorunmaqda davam edir.

2014-cü ilin sonlarında etibarən bəverən qlobal iqtisadi tələtümərin ölkə iqtisadiyyatına təsirinin qarşısının alınması məqsədilə tədbirlərin icrası, həmçinin bank sisteminin maliyyə dayanıqlığının qorunub saxlanması, tənzimləyici və nə-

Əməkhaqqı isə median əməkhaqqının üstün templə artır: 2018-2022-ci illərdə orta əməkhaqqı 41 faiz, median əməkhaqqı 86 faiz, minimum əməkhaqqı isə 2,3 dəfə artıb. Buradan çıxan əsas nöticə odur ki, əhalinin daha az gəlirli hissələrinin əməkhaqları daha üstün templə çoxalır. Bu, bir tərəfdən yoxsulluğun azalması, digər tərəfdən isə orta təbəqənin güclənməsi anlamına gəlir. Təkcə əməkhaqqı deyil, həm də sosial ödənişlərdə artım əhalinin daha çox qayğıya ehtiyacı olan kəsiminə hədəflənib. Belə ki, son dörd ildə minimum pensiyalar 110 manatdan 240 manat-

ta çatdırılıb, orta pensiya 75 faiz artıb, sosial müavinətlər və təqaüdlər isə 3,5 dəfə artıb. Sosial siyasetdə diqqət yetiriləsi da-ha bir məqam şəhid ailələri, müharibə əllilləri, müharibə iştirakçılarının sosial müdafiəsidir. Bu kateqoriyadan olan şəxslərin mənzil və avtomobilə təminatı, məşğulluq, sosial-psixoloji dəstək və reabilitasiya proqramlarına cəlb edilməsi istiqamətdə hər əhəmiyyətli işləndirilir.

diyyatının şaxələndirilməsi, inflyasiyanın optimal səviyyədə saxlanılması, manatın məzənnəsinin sabitliyi, maliyyə sektorunda inkisafın və dayanıqlığın möhkəmləndirilməsi kimi hədəflərin həyata keçirilməsi istiqamətdə aparılan islahatlar davam etməkdədir.

Hazırda bank sektorunun kapital mövqeyi qlobal bazarlarda tügyan edən potensial riskləri absorbisiya etmək imkanlarını

Aşağı neft qiymətləri və ticarət tərəfdaşlarımızda resessiya səbəbindən 2015-ci ildə baş vermiş böhrandan çıxdıqdan sonra və 2018-ci ildə iqtisadi artım bərpa edildikdən bəri üç sosial islahat paketi dörd milyon vətəndaşımızı əhatə edib. Onlar üçün illik 6 milyard manatlıq əlavə dövlət vəsaiti ayrılib.

ildə ölkədə strateji əhəmiyyətli mallar üzrə daha effektiv təchizat zəncirinin formalasdırılması, bu sahədə qabaqcıl tənzimləmə və idarəetmə təcrübəsinin tətbiqi, eləcə də daxili bazarın qısamüddətli mənfi təsirlərə davamlığının artırılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Ehtiyatları Agentliyi yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 2022-ci il 19 iyul tarixli "Ərzaqlıq buğda ilə özünütəminetmə səviyyəsinin yüksəldilməsinə dair bir sıra tədbirlər haqqında" Fərmanı ilə isə ölkənin ərzaqlıq buğda ilə özünütəminetmə səviyyəsinin yüksəldilməsi, habelə ərzaqlıq buğda istehsalının təşkili məqsədilə yeni mexanizmlər yaradılmışdır.

**"Dəmir yumruq"dan
Böyük qayıdışa doğru**

Azərbaycan öz gücünə güvənərək Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru yenidən qurur və vahid iqtisadi məkan formalaşdırılır. Artıq Şərqi Zəngəzurda - Zəngilan rayonunda yenidən qurulan Ağalı kəndi öz sakinlərini qəbul etmişdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında bərpa, tikinti və idarəetmə xidməti göstərmək üçün müvafiq publik hüquqi şəxslər də yaradılmışdır.

Hazırda işğaldan azad edilmiş orazilərdə nohəng infrastruktur layihələri həyata keçirilir. 10 ay kimi qısa müddət ərzində Zəfər yolu yüksək keyfiyyətlə tamamlanmışdır. Bərdə-Ağdam avtomobil yolu, Toganalı - Kəlbəcər-İstisu avtomobil yolu, Horadız-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolu, Xudafərin-Qubadlı-Laçın avtomobil yolu çəkilir. Ümumi uzunluğu 110.4 kilometrə bərabər olan Horadız-Ağbənd dəmiryol xəttinin təməli qoyulmuşdur. Bərdə-Ağdam dəmiryol xəttinin bərpası istiqamətində iş gedir. Qısa müddətdə Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı açılmış, bu ilin payızında Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanı təyyarələri qəbul edəcəkdir.

İşgaldan azad edilmiş ərazilərin ölkə iqtisadiyyatına reinteqrasiyasının təmin edilməsi istiqamətində iş apirlir. Təkcə bir faktı qeyd edək ki, azad edilmiş torpaqlarda keçən il 20 meqavat gücündə 4 su-elektrik stansiyası inşa edilmişdir. Hazırda "yaşıl enerji" strategiyasına uyğun olaraq Kəlbəcər rayonunun ərazisində ümumi güclü 27 meqavat olan 5 kiçik su elektrik stansiyası tikilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ölkəmizdə sənayenin və turizmin inkişafına böyük töhfə verəcəkdir. Hazırda Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının ərazisində iki xüsusi iqtisadi zona - Ağdam Sənaye Parkı və "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" sənaye parkları qurulur.

Qlobal ərzaq böhranı və Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyi

Azərbaycanda həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasətin mühüm istiqamətlərinin dən biri ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2003-cü il 22 noyabr tarixində imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" Fərmanı aqrar sektorda islahatların ikinci mərhələsinin başlanmasına start vermişdir. Eyni zamanda ərzaq təhlükəsizliyinin da yaniqlılığının təmin olunmasına və əsas ərzaq məhsulları ilə özünü təmin etmə şəkiliyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət etmişdir. Aqrar sektorda islahatların ikinci mərhələsinə başlamaqla, kənd təsərrüfatının inkişafında ən müasir, mütərəqqi metodlar tətbiq edilmişdir. Görülən tədbirlər net cəsində yerli istehsal potensialı güclənmə və ərzaq məhsullarının rəqabətqabiliyyəti artırılmışdır.

Nəticədə ölkəmizin ərzaq məhsulları ilə özünütəminetmə səviyyəsi də əsaslı şəkildə yaxşılaşmışdır. Belə ki, Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etdiyi vaxt ət və süd məhsulları ilə ölkənin özünütəminetmə səviyyəsi 30-35 faiz təşkil edirdi. 2020-ci ildə bu məhsullar üzrə özünütəminetmə səviyyəsi müvafiq olaraq 84,5 və 83,5 faizə qədər artmışdır. Həmin dövrdə ölkənin kartofa olan tələbatının ödənilmə sində idxlə mühüm paya sahib idi. 2020-ci ildə kartofla özünütəminetmə səviyyəsi 90,6 faiz olmuşdur. Bütün növ tərəvəz ilə özünütəminetmə səviyyəsi 110,4 faizə

meyvə və giləmeyvə ilə üzrə isə 116,3 fai
təşkil etmişdir. Qarşidakı illərdə ərzaqları
özünü temin etmək səviyyəsi daha da yaxşı
laşacaqdır. Şübhəsiz ki, uzun illər ərzində
işgal altında qalan torpaqların işğaldan
azad olunması ölkənin ərzaqlarla özünü temin et-
mə səviyyəsinin artırılmasına töhfə verəcəkdir.
Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyi
sahəsindəki nailiyyətləri nüfuzlu beynə-
xalq qurumlarının hesabatlarında da eksin-
tapır. Son illər ərzində ölkəmizin ərzaq
təhlükəsizliyi göstəricisi əsaslı şəkildə
yüksəlib. Belə ki, Qlobal Ərzaq Təhlükəsizliyi
İndeksi (The Global Food Security Index)
üzrə hesabata əsasən Azərbaycanın
ümumi ərzaq təhlükəsizliyi indeksində ar-
dıcıl olaraq yüksəlməsi müşahidə olunur.
Hazırda da ərzaq təhlükəsizliyinin dayanı-
lılığını gücləndirilməsi üçün yeni ins-
titusional mexanizmlər yaradılır. 2021-ci

Trillamomus bellii

Con Meynard Keyns deyirdi ki, azadlıq, ədalət və sosial məqsədlərin üçünə dəyəni vaxtda üstünlük vermək çətindir. Prezident İlham Əliyev iqtisadi siyasətdə məhz belə bir trilemmanın öhdəsindən gəlməklə, bir tərəfdən azad rəqabət şəraitində iqtisadiyyatı inkişaf etdirir, digər tərəfdən isə ədalətli davranışla, sosial rifahı prioritetə çevirir. Trilemmanın çözümündə - Prezident İlham Əliyevin yaxın silahdaşı, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın humanitar sahədə genişmiqyaslı fəaliyyəti, o cümlədən sivilizasiyalararası və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafına, mədəni irlisin təbliğinə və qayğıya ehtiyacı olan insanların problemlərinin həllinə dəstəyi özünəməxsus rol oynayır. Bu gün dünyadakı təlatümlərə rəğmən Azərbaycanın bir sabitlik adası kimi inkişaf etməsi Ulu Öndər Heydər Əliyevin yolunu davam etdirən Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasetinin nəticəsidir.

Natiq ƏMİROV,
Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin köməkçisi -
Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin Administrasiyasının
İqtisadi siyaset və sənaye məsələləri
şöbəsinin müdürü